

κεφάλαιο 5

το νηπιαγωγείο στην Ελλάδα

Διδακτικοί στόχοι

Όταν ολοκληρωθεί η διδασκαλία του παρόντος κεφαλαίου οι μαθητές και οι μαθήτριες θα είναι σε θέση:

- Να γνωρίσουν την εξέλιξη του Νηπιαγωγείου στην Ελλάδα.
- Να γνωρίσουν τους σκοπούς και την προσφορά του Νηπιαγωγείου.
- Να συνειδητοποιήσουν τη σημασία της διαπαιδαγώγησης των νηπίων.
- Να γνωρίσουν το πρόγραμμα του Νηπιαγωγείου.

5.1. Ιστορική εξέλιξη του νηπιαγωγείου στην Ελλάδα

Η εγκαθίδρυση του Νηπιαγωγείου στην Ελλάδα χρονολογείται από το 19^ο αιώνα και τα σχολεία των ιεραποστόλων. Στην Ερμούπολη της Σύρου το 1830 ιδρύεται το πρώτο σχολείο για νήπια από δύο έως έξι χρόνων, από το Γερμανό ιεραπόστολο *Χίλντερ*¹. Το 1837 ιδρύει ο δήμος της ίδιας πόλης Νηπιαγωγείο για κορίτσια και αργότερα για αγόρια. Το 1835 λειτουργεί Νηπιαγωγείο στην Αθήνα από τον Άγγλο ιεραπόστολο *Χιλ*.

Το 1836 ιδρύθηκε στην Ελλάδα η *Φιλεκπαιδευτική Εταιρεία* (γνωστό ιδιωτικό σχολείο), η οποία ίδρυσε ήδη από το 1840 και Νηπιαγωγείο για αγόρια ηλικίας 3-6 ετών. Από το 1872 λειτουργήσε και τμήμα στο οποίο τα νήπια φοιτούσαν δωρεάν, ενώ το παράδειγμα της δωρεάν φοίτησης ακολούθησαν και τα παραρτήματα του Αρσακείου στην Πάτρα και την Κέρκυρα.

Εικόνα 5.1
Η Αικατερίνη Λασκαρίδου,
η θεμελιώτρια της Προσχολικής
Αγωγής στην Ελλάδα

1 Η δράση των ιεραποστόλων αυτών είχε ως κύριο σκοπό τον προσηλυτισμό, μέσα από την κοινωνική δράση και προσφορά.

Στην Ελλάδα η Προσχολική Εκπαίδευση συνδέεται με το πρόσωπο της *Αικατερίνης Λασκαρίδου*, η οποία στα 1880 ίδρυσε ένα πρότυπο Νηπιαγωγείο, σύμφωνα με το μοντέλο των "*Νηπιακών Κήπων*" του *Φρέμπελ*. Η ενέργεια αυτή αν συγκριθεί με άλλες χώρες (ΗΠΑ και Ευρώπη), τοποθετεί την Ελλάδα στις χώρες που εφαρμόζουν πολύ νωρίς πρωτοποριακές για την εποχή τους παιδαγωγικές μεθόδους (Βιδάλη, 2000).

Η *Αικατερίνη Λασκαρίδου* σπούδασε στη Βιέννη Φιλοσοφία, Ιστορία και Παιδαγωγική. Επηρεάσθηκε από το σύστημα του *Froebel* και την ίδρυση των παιδικών κήπων του, υποστηρίζοντας την ιδέα ότι η Προσχολική Αγωγή έπρεπε να αποτελεί τη βάση του εκπαιδευτικού συστήματος και να συντελεί στη βελτίωση της εκπαίδευσης των παιδιών. Για την πραγματοποίηση αυτής της ιδέας, προχώρησε στην ίδρυση το 1881, του *Ελληνικού Παρθεναγωγείου*. Ήταν ο πρώτος εκπαιδευτικός οργανισμός, στον οποίο εκπαιδεύτηκαν δωρεάν οι πρώτες 36 παιδαγωγοί-νηπιαγωγοί σύμφωνα με το σύστημα *Froebel*, για τη διάδοση της προσχολικής εκπαίδευσης.

Ύστερα από την προσπάθεια της Λασκαρίδου, κατά την περίοδο ανάμεσα στα **1901-1912**, ιδρύονται στην Ελλάδα τα λεγόμενα *Λαϊκά Νηπιαγωγεία* σε φτωχικές συνοικίες της Αθήνας (Καλλιθέα, Μακρυγιάννη) και το *Λαϊκό Νηπιαγωγείο του Πειραιά*. Τα Νηπιαγωγεία αυτά θέτουν ως σκοπό τη διαπαιδαγώγηση των παιδιών της εργατικής τάξης και γενικότερα των λαϊκών στρωμάτων σύμφωνα με τα πρότυπα της αστικής τάξης, η οποία και τα χρηματοδοτεί. Αυτό θυμίζει παραδείγματα και από χώρες της Δυτικής Ευρώπης, όπου η φιλανθρωπία συχνά αντικαθιστά το κράτος πρόνοιας. Μέχρι το τέλος του 19^{ου} αιώνα η Προσχολική Αγωγή παρέμεινε υπόθεση της ιδιωτικής πρωτοβουλίας, το κράτος όμως επιτηρούσε τη λειτουργία της.

Στην εκπαιδευτική νομοθεσία του νεοελληνικού κράτους, η πρώτη αναφορά στα νηπιαγωγεία, ως σχολική βαθμίδα, γίνεται το 1895 στο Νόμο ΒΤΜΘ. Όμως το πραγματικό ενδιαφέρον του κράτους για την Προσχολική Αγωγή και την κατάρτιση νηπιαγωγών σε κρατικές σχολές που ιδρύθηκαν για το λόγο αυτό εκδηλώθηκε τη δεύτερη δεκαετία του 20^{ου} αιώνα.

Οι λόγοι για τη σύσταση των Νηπιαγωγείων την περίοδο αυτή είναι εθνικοί-γλωσσικοί και εκπαιδευτικοί. Μετά την προσάρτηση των νέων περιοχών (Μακεδονία, Θράκη) στην Ελλάδα, στόχος καθίσταται η διδασκαλία της ελληνικής γλώσσας στα νήπια και η μύησή τους στον ελληνικό πολιτισμό. Έτσι, τα Νηπιαγωγεία αποκτούν χαρακτηριστικά εθνικής ομογενοποίησης.

Το 1929 είναι σταθμός για την Προσχολική Αγωγή στη χώρα μας, γιατί ένα μέρος του Ν. 4397/1929 "*Περί στοιχειώδους εκπαίδευσης*", α-

ναφερόταν στην Προσχολική Αγωγή. Με το νόμο αυτό εντάχθηκαν τα Νηπιαγωγεία στη στοιχειώδη εκπαίδευση, καθιερώθηκε η διετής φοίτηση σε αυτά και ορίστηκε ο αριθμός νηπιαγωγών και νηπίων, ενώ υπάγονται πλέον στο Υπουργείο Παιδείας. Από τη στιγμή αυτή δίνεται το πράσινο φως για τον πολλαπλασιασμό του ήδη σημαντικού αριθμού των προσχολικών ιδρυμάτων στην Ελλάδα. Μέσα σε τριάντα χρόνια, από το 1930 μέχρι το 1960, ο αριθμός τους τριπλασιάζεται, μέχρι που σήμερα θεωρείται ότι είναι ευρέως διαδεδομένος ο θεσμός της Προσχολικής Εκπαίδευσης.

Σήμερα το Νηπιαγωγείο βρίσκεται σε στάδιο μετεξέλιξης. Ενώ κυριαρχείται από τις απόψεις της ψυχολογικής Παιδαγωγικής (ΠΔ 485 του 1989) η οποία είναι επηρεασμένη από τις ιδέες της νοητικής ανάπτυξης του *Piaget*, αναζητά να διερευνήσει τους νέους δρόμους της Παιδαγωγικής στην Προσχολική Αγωγή, που θέτουν σε αμφισβήτηση το στόχο της δημιουργίας ενός μέσου όρου ανθρώπου, ενός κανονικού ή κανονικοποιημένου παιδιού, και αναζητά τον τρόπο της αυτονομίας και αποδοχής της διαφορετικότητας του κάθε ατόμου. Η αναβαθμισμένη εκπαίδευση των νηπιαγωγών και η ίδρυση του θεσμού των βοηθών βεφονηπιοκόμων διευκολύνει και είναι θετικό βήμα για τη βελτίωση της εργασίας στην προσχολική ηλικία.

5.2. Σκοπός του Νηπιαγωγείου

Ο σκοπός του Νηπιαγωγείου είναι συνάρτηση των γενικότερων σκοπών της εκπαίδευσης που επιδιώκονται από το Σύνταγμα.

Έτσι, σύμφωνα με το **Σύνταγμα (άρθρο 16)**:

- ☀ Η παιδεία αποτελεί βασική αποστολή του κράτους και έχει σκοπό την ηθική, πνευματική, επαγγελματική και φυσική αγωγή των Ελλήνων, την ανάπτυξη της εθνικής και θρησκευτικής συνείδησης και τη διάπλασή τους σε ελεύθερους και υπεύθυνους πολίτες.
- ☀ Τα έτη της υποχρεωτικής φοίτησης δεν μπορεί να είναι λιγότερα από εννέα.
- ☀ Όλοι οι Έλληνες έχουν δικαίωμα δωρεάν παιδείας σε όλες τις βαθμίδες της στα κρατικά εκπαιδευτήρια. Το κράτος ενισχύει τους σπουδαστές που διακρίνονται, καθώς και αυτούς που έχουν ανάγκη από βοήθεια ή ειδική προστασία, ανάλογα με τις ικανότητές τους.

Εικόνα 5.2
Ομαδική εργασία των παιδιών

Στο Νόμο 1566/85 το θεωρητικό πλαίσιο για την Πρωτοβάθμια και Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση εμπεριέχει τις εξής παραδοχές:

1. Η εκπαίδευση έχει ως κύριο σκοπό τη διαμόρφωση ενός ολοκληρωμένου και καθολικού ανθρώπου σε σχέση με τον εαυτό του (ατομική προσωπικότητα, επάγγελμα, δεξιότητες και ιδανικά), σε σχέση με την κοινωνία (ατομική και συλλογική συνείδηση και στάση), σε σχέση με τη γνώση (επιστήμες, τεχνολογία, εικαστικές τέχνες και πολιτισμός γενικότερα), σε σχέση με το έθνος (ελληνικός πολιτισμός και παράδοση, ορθόδοξη χριστιανική παράδοση, συμμετοχή στην εθνική προκοπή και ανάπτυξη) και τέλος σε σχέση με τους συνανθρώπους κάθε φυλής (ανθρωπισμός).
2. Η εκπαίδευση είναι βασική κοινωνική λειτουργία, μέσα από την οποία συντελούνται:
  - α. Η κοινωνικοποίηση του παιδιού και του νέου,
  - β. η συστηματική μετάδοση και οικειοποίηση σύγχρονης γνώσης και πολιτιστικών στοιχείων που συνιστούν την πνευματική παράδοση της χώρας,
  - γ. η αποδοχή και οικειοποίηση κανόνων συμπεριφοράς διαπροσωπικών σχέσεων και κοινωνικής στάσης,
  - δ. η ανάπτυξη της ικανότητας για επίλυση προβλημάτων και της κριτικής σκέψης,
  - ε. η δημιουργική προσαρμογή του νέου στις ανάγκες της ανάπτυξης, προσαρμογή που περνά μέσα από την ικανότητα του να παρακολουθεί τις τεχνολογικές μεταβολές.

Σκοπός του Νηπιαγωγείου είναι να βοηθήσει τα νήπια να αναπτυχθούν σωματικά, συναισθηματικά, νοητικά και κοινωνικά, μέσα στο πλαι-

σιο που ορίζει ο ευρύτερος σκοπός της Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης. Ειδικότερα, το Νηπιαγωγείο βοηθά τα νήπια:

- ☀ Να καλλιεργούν τις αισθήσεις τους και να οργανώνουν τις πράξεις τους, κινητικές και νοητικές.
- ☀ Να εμπλουτίζουν και να οργανώνουν τις εμπειρίες τους από το φυσικό και κοινωνικό περιβάλλον και να αποκτούν την ικανότητα να διακρίνουν τις σχέσεις και αλληλεπιδράσεις που υπάρχουν μέσα σε αυτό.
- ☀ Να αναπτύσσουν γενικά την ικανότητα κατανόησης και έκφρασης με σύμβολα και ιδιαίτερους τομείς της γλώσσας, των μαθηματικών και της αισθητικής.
- ☀ Να προχωρούν στη δημιουργία διαπροσωπικών σχέσεων, που θα τα βοηθήσουν στη βαθμιαία και αρμονική ένταξή τους στην κοινωνική ζωή.
- ☀ Να αναπτύσσουν πρωτοβουλίες ελεύθερα και αβίαστα και, μέσα στο πλαίσιο του οργανωμένου περιβάλλοντος, να εθίζονται στην αμφίδρομη σχέση ατόμου και ομάδας (N1566/85).

Τα τελευταία χρόνια προέκτυσαν και στην Ελλάδα πολλές διαφορετικές μορφές Νηπιαγωγείου. Έτσι, έχουμε τα κλασικά Νηπιαγωγεία και τα Ολοήμερα Νηπιαγωγεία - Εισαγωγικά Σχολεία Διευρυμένου Ωραρίου. Τα ολοήμερα Νηπιαγωγεία είναι μια εκπαιδευτική καινοτομία πέρα από το συνηθισμένο ωράριο των κλασικών Νηπιαγωγείων, που επειδή τελειώνουν νωρίς (στις 12μ.μ.), δεν εξυπηρετούν κυρίως τις εργαζόμενες μητέρες. Δεν πρέπει βέβαια με αυτό να θεωρηθεί ότι ο σκοπός του υπόλοιπου προγράμματος είναι η φύλαξη των παιδιών, αλλά στο πλαίσιο της επέκτασής του ωραρίου αξιοποιείται ο διατιθέμενος χρόνος με δραστηριότητες που απελευθερώνουν τις δημιουργικές ικανότητες των παιδιών.

Για να μπορεί το Νηπιαγωγείο να επιτελέσει ένα τέτοιο ρόλο θα πρέπει να υπάρχουν χώροι, όπου μπορούν τα παιδιά να τρώνε, να ξεκουράζονται και να απασχολούνται σε δραστηριότητες σύμφωνα με το ισχύον αναλυτικό πρόγραμμα. Στη χώρα μας ακόμη σήμερα δεν είναι ευρέως διαδεδομένη τέτοιου είδους υποδομή. Πολλά Νηπιαγωγεία αναγκάζονται να λειτουργούν σε μια μικρή αίθουσα ενός Δημοτικού σχολείου. Παρ' όλα αυτά υπάρχει πρόθεση του κράτους για ανεύρεση των κατάλληλων χώρων για την Προσχολική Εκπαίδευση.

Εικόνα 5.3

Στην Προσχολική Εκπαίδευση καλλιεργούνται οι λεπτές κινητικές δεξιότητες

Στους βασικούς σκοπούς της Προσχολικής Αγωγής ανήκει και η ελάττωση των ανισοτήτων μεταξύ των νηπίων, που οφείλεται σε περιβαλλοντικούς λόγους και λόγους καταγωγής των νηπίων. Η αγωγή τους πρέπει να ανταποκρίνεται στις ειδικότερες ανάγκες τους και να είναι προληπτική.

5.3. Ημερήσιο Πρόγραμμα

Το ημερήσιο πρόγραμμα εργασίας στο Νηπιαγωγείο περιλαμβάνει:

1. Αυθόρμητη ενασχόληση των νηπίων στις γωνιές δραστηριοτήτων χωρίς την άμεση εμπλοκή του/της νηπιαγωγού.
2. Ενασχόληση των νηπίων σε δραστηριότητες που αποβλέπουν στην επίτευξη είτε των προεπιλεγμένων από τον/τη νηπιαγωγό στόχων είτε εκείνων που αναδύθηκαν από τις αυθόρμητες ή προγραμματισμένες δραστηριότητες.

Στην περίπτωση αυτή ο/η νηπιαγωγός ακολουθεί την παρακάτω διαδικασία:

- ☀ Επιλέγει από έναν ή περισσότερους τομείς ανάπτυξης έναν ή περισσότερους στόχους με βάση την εξελικτική παράθεσή τους στο Πρόγραμμα Σπουδών και το επίπεδο ανάπτυξης των νηπίων.
- ☀ Επιλέγει και οργανώνει τις σύστοιχες με τους στόχους δραστηριότητες. Το περιεχόμενο των δραστηριοτήτων αυτών μπορεί να προέρχεται από τον ίδιο ή διαφορετικούς κύκλους εμπειριών και γνώσεων.
- ☀ Υποβοηθά και ενθαρρύνει την ενασχόληση των νηπίων στις δραστηριότητες.

Εικόνα 5.4

Στις γωνιές δραστηριοτήτων τα παιδιά μαθαίνουν παίζοντας

- ☀️ Αξιολογεί το αποτέλεσμα της παιδευτικής πράξης, παίρνοντας ως αφορμή την αξιολόγηση για την κατάλληλη ανατροφοδότηση.

Τα **κριτήρια** για το είδος, τη διαδοχή και τη διάρκεια των δραστηριοτήτων είναι τριών ειδών:

- ☀️ Τα εξωτερικά κριτήρια, όπως οι φυσικές καιρικές συνθήκες, οι κτιριακές και υλικοτεχνικές υποδομές, τα εποπτικά και άλλα υλικά κτλ.
- ☀️ Οι ικανότητες και τα ενδιαφέροντα της σύνθεσης της ομάδας των παιδιών, η φυσική αντοχή του παιδιού, που εύκολα κουράζεται, η ικανότητά του για συγκέντρωση που επηρεάζεται και από τη φυσική του κατάσταση, ο βαθμός της ζωτικότητάς του, και οι επιδράσεις των γεγονότων της ημέρας και των βιωμάτων του παιδιού κ.τ.λ.
- ☀️ Το ευρύτερο κοινωνικό περιβάλλον του σχολείου και του παιδιού.

Ειδικότερα: Η Προσχολική Αγωγή ασκεί πολύ σημαντική επιρροή στη μελλοντική ανάπτυξη του παιδιού. Οι παιδαγωγοί που έχουν την ευθύνη της Προσχολικής Αγωγής, πρέπει να κατανοούν τα παιδιά και να έχουν αρκετή ευελιξία ώστε να αναπροσανατολίζουν το ημερήσιο πρόγραμμα, ανάλογα με τις ανάγκες που προκύπτουν. Ένα προκαθορισμένο πρόγραμμα δεν μπορεί να αξιοποιήσει πλήρως τη φυσική δραστηριότητα, τη διανοητική διαφοροποίηση και τα εφήμερα ενδιαφέροντα του παιδιού.

Ο/η νηπιαγωγός πρέπει να κατανοεί τις γενικές αρχές της ανάπτυξης του παιδιού και τα συγκεκριμένα χαρακτηριστικά και το ρυθμό ανάπτυξης κάθε παιδιού. Μέλημα τους πρέπει να είναι η ανάπτυξη όλων των πλευρών της προσωπικότητας του παιδιού, της φυσικής, της συναισθηματικής, της κοινωνικής, της γνωστικής.

Μια άλλη δραστηριότητα στο Νηπιαγωγείο για τους παιδαγωγούς είναι και η συνεργασία με το φορέα του Νηπιαγωγείου, κρατικό ή ιδιωτικό. Η συνεργασία θα πρέπει να είναι ευρείας έκτασης και να μην αφορά μόνο την επίλυση προβλημάτων. Κάθε φορέας θα πρέπει να ενημερώνεται τυπικά και ουσιαστικά για το ίδρυμα που διευθύνει. Η ενημέρωση δεν πρέπει να είναι μόνο τυπική, με έγγραφα, αλλά και με συμμετοχή σε συσκέψεις και προσωπική παρουσία του φορέα στα γεγονότα του ιδρύματος. Αυτή η παρουσία θα πρέπει να γίνεται με ευκολία αποδεκτή από τους/τις παιδαγωγούς της Προσχολικής Αγωγής, που θα πρέπει να μπορούν να βλέπουν στο πρόσωπο του φορέα όχι έναν καταπιεστή, αλλά έναν αρωγό στο έργο τους.

5.4. Ύλη/Μέσα του Νηπιαγωγείου

Την **ύλη** του το Νηπιαγωγείο την αντλεί από:

- ☀ Το φυσικό περιβάλλον (ζώα, φυτά, φαινόμενα).
- ☀ Το κοινωνικό και πολιτιστικό περιβάλλον (μνημεία, εκκλησίες, εκδηλώσεις).
- ☀ Βιώματα, καταστάσεις και συμβάντα από την προσωπική και οικογενειακή ζωή του παιδιού.
- ☀ Τυχαία και προσχεδιασμένα περιστατικά της καθημερινής ζωής.
- ☀ Τον ίδιο το μαθητή με τις ανάγκες του, τις ιδιαιτερότητές του και δυνατότητες, ικανότητες, κλίσεις, ενδιαφέροντα κ.τ.λ.

Για να επιτευχθεί η Προσχολική Αγωγή, η ύλη εξετάζεται μέσα από τη σκοπιά όλων των τομέων της γνώσης και της τέχνης: γλώσσα, μαθηματικά, φυσικές επιστήμες, κοινωνικά θέματα, θρησκευτική αγωγή, αγωγή των αισθήσεων, μουσική - κίνηση, φυσική αγωγή, τέχνη.

Αρκετές από τις δραστηριότητες διεξάγονται ταυτόχρονα και σε τέτοια ποικιλία, ώστε κάθε παιδί να έχει ευχέρεια να επιλέγει και να απασχολείται, σύμφωνα με τα ενδιαφέροντα του και τις ικανότητές του. Και αυτό γιατί από τη μια η αυτόβουλη συμμετοχή του παιδιού είναι προϋπόθεση για την εξασφάλιση της ενεργούς μάθησης και από την άλλη η ποικιλία μέσων και υλικών είναι απαραίτητη για την προώθηση της δημιουργικής διάθεσης και ικανότητας του παιδιού.

Εικόνα 5.5

Με το κατάλληλο ψυχοπαιδαγωγικό υλικό υποβοηθείται η νοητική ανάπτυξη των παιδιών

5.5. Διδακτικό Κλίμα

Οι περισσότερες δραστηριότητες του Νηπιαγωγείου εντάσσονται μέσα στα πλατιά όρια αυτού που λέμε παιχνίδι, που αποτελεί και την πιο φυσική έκφραση του παιδιού κατά την προσχολική ηλικία.

Εικόνα 5.6

Η δυνατότητα πολλαπλής χρήσης του ψυχοπαιδαγωγικού υλικού είναι μεγάλο πλεονέκτημα

Οι δραστηριότητες του Νηπιαγωγείου πρέπει να γίνονται μέσα σε ατμόσφαιρα που να θυμίζει περισσότερο οικογενειακή ζωή παρά σχολείο. Ο/η παιδαγωγός της προσχολικής ηλικίας είναι το πρόσωπο που έρχεται να υποκαταστήσει τη μητέρα του παιδιού στο χώρο της προσχολικής εκπαίδευσης. Γι' αυτό το πρώτο και σταθερό βήμα είναι η ανάπτυξη ενός

σίγουρου, σταθερού και γνήσιου δεσμού του/της ηπιαγωγού με κάθε παιδί. Αυτό θα βοηθήσει στην ομαλή ένταξή του στο σχολικό χώρο και στην ομαλή απομάκρυνσή του από το μέχρι τώρα μονοπώλιο της οικογενειακής ζωής.

Το παιδί έχει ανάγκη να νιώσει ότι είναι αποδεκτό. Η ανάπτυξη της θετικής αυτοεικόνας του είναι ιδιαίτερα σημαντική. Γι' αυτό ο/η παιδαγωγός έχει την υποχρέωση να σέβεται την προσωπικότητά του, την αξιοπρέπειά του και τη μοναδικότητά του και να τονώνει και περαιτέρω τον αυτοσεβασμό του.

Αρχές προς αυτήν την κατεύθυνση είναι οι εξής:

- ☀ Η ενίσχυση της θετικής συμπεριφοράς του παιδιού, παρά η τιμωρία.
- ☀ Η δημιουργία θετικών κινήτρων.
- ☀ Η ενθάρρυνση της αυτοπειθαρχίας του παιδιού. Σε αυτό συμβάλλει η εφαρμογή εσωτερικού παρά εξωτερικού ελέγχου.
- ☀ Η κατανόηση των ορίων του παιδιού και η αναγνώριση του δικαιώματός του να πέφτει σε λάθη.
- ☀ Η δημιουργία ενός καθοδηγητικού πλαισίου στη σύλληψη του οποίου μπορούν να συμμετέχουν και οι μαθητές, ώστε να προκύψουν κάποιοι κανόνες, οι οποίοι είναι απαραίτητοι για την ομαδική συνύπαρξη.

Στην ηλικία του Νηπιαγωγείου η μάθηση βασίζεται κυρίως στον κοινωνικο-συναισθηματικό τομέα. Το παιδί πρέπει να προσαρμοστεί σε ένα περιβάλλον που πάνω από όλα είναι κοινωνικό. Γι' αυτό και η κοινωνική ταυτότητα και η κοινωνική συνείδηση του παιδιού μας ενδιαφέρουν άμεσα. Με τη θέση αυτή δεν πρέπει να παραγνωρίσουμε τη σημασία που έχουν οι άλλοι τομείς στην ανάπτυξη του παιδιού.

Εικόνα 5.7

Με το κατάλληλο ψυχοπαιδαγωγικό υλικό πραγματοποιείται η μάθηση στην Προσχολική Εκπαίδευση

Πρέπει να έχουμε υπόψη μας ότι ο άνθρωπος γενικά αποτελεί ένα όλο. Ο διαχωρισμός του σε τομείς είναι ενδεικτικός και γίνεται προς διευκόλυνση της παρατήρησης μερικών πλευρών της προσωπικότητάς του. Στην προσχολική ηλικία οι φάσεις ανάπτυξης του παιδιού και οι δραστηριότητες με τις οποίες ασχολείται είναι αλληλένδετες και καθεμιά επηρεάζει και επηρεάζεται από την άλλη. Σωματικές ανωμαλίες επιδρούν στη συναισθηματική κατάσταση του παιδιού, συναισθηματικά προβλήματα επηρεάζουν την πνευματική κατάσταση του και τη δημιουργική δραστηριότητά του, αποτυχίες στην αντιμετώπιση προβλημάτων δημιουργούν αρνητικά συναισθήματα και κοινωνικά προβλήματα, με συνέπεια την αποθάρρυνση και την ατολμία, την επιθετικότητα κ.τ.λ.

Στο Νηπιαγωγείο γίνεται σεβαστή η προσωπικότητα του παιδιού. Γι' αυτό ο/η νηπιαγωγός είναι ευαίσθητη στις σχετικές ενδείξεις ενδιαφέροντος και πηγαίας διάθεσης του παιδιού να ασχοληθεί με την εκμάθηση μιας έννοιας, την άσκηση μιας δεξιότητας, την υιοθέτηση μιας στάσης. **Ποτέ δεν επιβάλλει** στο παιδί τι να μάθει, πόσο να ασχοληθεί με ένα θέμα και πώς να το βρει ενδιαφέρον ή πώς να ενεργήσει για να λύσει ένα πρόβλημα. Εξάλλου η αρχή των ατομικών διαφορών δεν μας επιτρέπει να θεωρήσουμε τα παιδιά ως μια ομάδα με κοινά χαρακτηριστικά, ενδιαφέροντα κλίσεις δεξιότητες, ικανότητες κ.ά., αλλά ως άτομα με διαφορές και ιδιομορφίες που πρέπει να λαμβάνονται υπόψη προκειμένου να αξιοποιείται με τον καλύτερο και πληρέστερο τρόπο ο χρόνος τους και να ικανοποιούνται τα ατομικά ενδιαφέροντα και οι ανάγκες τους.

Εικόνα 5.8
Το κατάλληλο διδακτικό κλίμα
ευνοεί τη μάθηση

Ως λύση προσφέρεται η ποικιλία των δραστηριοτήτων και η ελευθερία του παιδιού να επιλέγει την ενασχόλησή του, μια ελευθερία όμως που τίθεται σε πλαίσια, καθώς ο/η παιδαγωγός σκοπεύει στην ισορροπία της

εφαρμογής και της ελευθερίας του σχολικού προγράμματος. Η σύγχρονη Παιδαγωγική, σε θέματα εκπαίδευσης έχει αποδεχθεί ως ορθότερη προσέγγιση τη σύνθεση των αντιθέσεων.

Βασικό γνώρισμα της μεθοδολογικής προσέγγισης στο Νηπιαγωγείο είναι η άμεση σχέση ανάμεσα στο μαθητή και τον/την παιδαγωγό. Ο μαθητής εργάζεται και μαθαίνει. Ο/η παιδαγωγός οργανώνει τις εμπειρίες μάθησης του παιδιού, έτσι που αυτό να αυτενεργεί, να συμμετέχει και να επιδιώκει ολοκλήρωση της προσπάθειας του χωρίς απειλές και εξαναγκασμό. Η απόκτηση εννοιών δεν βασίζεται στο διδακτισμό, την απλή λεκτική πληροφόρηση και την απομνημόνευση. Βασίζεται περισσότερο στην εξερευνητική διάθεση του παιδιού, την επαφή του με το συγκεκριμένο, την απόκτηση ποικίλων εμπειριών για τις φυσικές ιδιότητες των πραγμάτων καθώς και στην παράλληλη προσπάθεια για γλωσσική απόδοση και για ταξινόμηση των εμπειριών και εννοιών μέσα σε πλαίσια αποδεκτής ορολογίας από τους διάφορους τομείς της γλώσσας.

5.6. Η Οργάνωση του Νηπιαγωγείου

Η υλικότεχνική οργάνωση ενός Νηπιαγωγείου, όπως και ενός σπιτιού, έχει μεγάλη σημασία. Η ομορφιά και η τάξη του περιβάλλοντος, όπως έχει αποδειχτεί έχει ευνοϊκές επιδράσεις στη ψυχολογία των παιδιών. Ένα όμορφο και αρμονικό περιβάλλον προδιαθέτει τα παιδιά να το σεβαστούν και να το αγαπήσουν. Ο τρόπος που είναι οργανωμένος ο χώρος του Νηπιαγωγείου διευκολύνει ή παρεμποδίζει την κοινωνικοποίησή του.

Ο χώρος των δραστηριοτήτων είναι ο χώρος όπου τα παιδιά περνούν τις περισσότερες ώρες τους, γι' αυτό πρέπει να είναι ελκυστικός και καλά οργανωμένος. Στο Νηπιαγωγείο πρέπει να υπάρχει ευρυχωρία, άνεση και τάξη. Η τοποθέτηση των επίπλων γίνεται με βάση την οικονομία του χώρου. Οι γωνιές δραστηριοτήτων είναι σημεία πολυ-απασχόλησης των παιδιών με επίκεντρο ένα συγκεκριμένο γνωστικό αντικείμενο, ώστε τα παιδιά να έχουν πολλές πηγές από όπου θα μπορούν να αντλούν πληροφορίες για ένα θέμα.

Ο κινητός εξοπλισμός (παιχνίδια, διδακτικά μέσα, υλικά) και τα εκθέματα (εικόνες, σχέδια, δημιουργικές εργασίες) τοποθετούνται με τρόπο που να μην προκαλούν κούραση και σύγχυση. Μια αίθουσα γεμάτη με αντικείμενα, ανακατεμένα σχέδια εικόνες, κτλ. κάθε άλλο παρά ευχαριστεί και καθόλου δεν τροφοδοτεί. Η φύλαξη των διδακτικών μέσων και υλικών απαιτεί σχολαστική ταξινόμηση. Αυτό επιδιώκεται τόσο

Εικόνα 5.9

Η κατάλληλη οργάνωση του χώρου συντελεί στην υλοποίηση του ημερήσιου προγράμματος της Προσχολικής Αγωγής

για την ασφάλή τους φύλαξη όσο και για την εύκολη και άμεση εύρεση και χρησιμοποίησή τους.

Πρέπει να τονιστεί ότι στη διάθεση των παιδιών τίθενται κάθε μέρα τόσα μέσα όσα είναι απαραίτητα για την επίτευξη των διδακτικών στόχων. Ο/η παιδαγωγός της προσχολικής ηλικίας προβαίνει στη σχετική επιλογή. Αλόγιστη χρήση διδακτικών μέσων είναι δυνατό να προκαλέσει σύγχυση στα παιδιά και να έχει αντίθετα από τα επιδιωκόμενα αποτελέσματα.

ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΣΗ

Η εγκαθίδρυση του Νηπιαγωγείου στην Ελλάδα χρονολογείται από το 19^ο αιώνα και τα σχολεία των ιεραποστόλων. Στην Ελλάδα η Προσχολική Εκπαίδευση συνδέεται με το πρόσωπο της *Αικατερίνης Λασκαρίδου*, η οποία στα 1880 ίδρυσε το πρότυπο νηπιακό κήπο, σύμφωνα με το πρότυπο του *Φρέμπελ*. Μέχρι το τέλος του 19^{ου} αιώνα η Προσχολική Αγωγή παρέμεινε υπόθεση της ιδιωτικής πρωτοβουλίας, το κράτος όμως επιτηρούσε τη λειτουργία της. Σήμερα το Νηπιαγωγείο βρίσκεται σε στάδιο μετεξέλιξης. Ενώ κυριαρχείται από τις απόψεις της ψυχολογικής Παιδαγωγικής (ΠΔ 485 του 1989), η οποία είναι επηρεασμένη από τις ιδέες της νοητικής ανάπτυξης του *Piaget*, αναζητά να διερευνήσει τους νέους δρόμους της Παιδαγωγικής στην Προσχολική Αγωγή.

Η Προσχολική Αγωγή έχει σκοπό να συμβάλλει στην ομαλή προσαρμογή του παιδιού στο ευρύτερο σχολικό περιβάλλον, στην ένταξή του στο κοινωνικό σύνολο με άνεση και ασφάλεια και να εξασφαλίσει, να διατηρήσει και να προωθήσει την υγιή και ολόπλευρη ανάπτυξη του παιδιού στον ανώτατο δυνατό βαθμό, ανάλογα με το επίπεδο ωρίμανσής του.

Οι παιδαγωγοί που έχουν την ευθύνη της Προσχολικής Αγωγής, πρέπει να κατανοούν τα παιδιά και να έχουν αρκετή ευελιξία ώστε να παίρνουν αποφάσεις ανά πάσα στιγμή. Ένα προκαθορισμένο πρόγραμμα δεν μπορεί να αξιοποιήσει πλήρως τη φυσική δραστηριότητα, τη διανοητική διαφοροποίηση και τα εφήμερα ενδιαφέροντα του παιδιού. Ο/η παιδαγωγός της προσχολικής ηλικίας πρέπει να κατανοεί τις γενικές αρχές της ανάπτυξης του παιδιού, τα συγκεκριμένα χαρακτηριστικά και το ρυθμό ανάπτυξής του. Μέλημα τους πρέπει να είναι η ανάπτυξη όλων των πλευρών της προσωπικότητας του παιδιού, της φυσικής, της συναισθηματικής, της κοινωνικής, της γνωστικής.

Ως γενικό συμπέρασμα μπορούμε να υποστηρίξουμε ότι σήμερα κυριαρχεί η τάση να μην πιέζονται οι ρυθμοί ανάπτυξης των παιδιών και να υπάρχει σεβασμός στη θέληση της φύσης και το ενδιαφέρον για τη διαμόρφωση ελεύθερων ατόμων.

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ - ΘΕΜΑΤΑ ΠΡΟΣ ΣΥΖΗΤΗΣΗ

1. Να συγκρίνετε το πρόγραμμα του Νηπιαγωγείου με το πρόγραμμα του Βρεφονηπιακού σταθμού. Να βρείτε τις ομοιότητες και τις διαφορές τους και να τις συζητήσετε.
2. Να καταρτίσετε με τη συνδρομή του καθηγητή σας ένα πρόγραμμα μιας συγκεκριμένης χρονικής περιόδου.
3. Να αναφέρετε και να συζητήσετε τα κριτήρια για το είδος, τη διαδοχή και τη διάρκεια των δραστηριοτήτων της Προσχολικής Αγωγής και τις επιπτώσεις των κριτηρίων στη διδακτική πράξη.
4. Να επισκεφθείτε Νηπιαγωγεία και Βρεφονηπιακούς σταθμούς και να συζητήσετε για την οργάνωση του χώρου καθώς και τις επιπτώσεις τόσο στα παιδιά όσο και στον/στην παιδαγωγό της προσχολικής ηλικίας.